امارت اسلامی افغانستان

وزارت ارشـــــــاد،حـــج واوقـــــاف

ریاست عمومی ارشاد و انسجام مساجد وحسینیه ها

موضوع خطابت روز جمعه و تقریر وبیان تحریر شده که به تمام خطباء
مرکز و ولایات به هر دو زبان ملی کشور (دري و پشتو) ارسال میگردد

١٦/ جمادی الثانی/١۴۴٨ هـ، ق مطابق٦/قوس/١۴٠۵هـ، ش

کمک ودستگیری افراد بی سرپرست ونیازمند،در فصل زمستان.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الحمدُ لله نحمدُه ونستعينُه، ونستغفرُه ونتوبُ إليه، ونعوذُ بالله من شرور أنفسنا ومن سيِّئات أعمالنا، من يهدِ اللهُ فلا مُضلَّ له، ومن يُضلل فلا هاديَ له، وأشهدُ أن لا إله إلاّ اللهُ وحده لا شريكَ له، وأشهدُ أنّ محمّداً عبدُه ورسولُه ، أرسلهُ اللهُ تعالى بين يدي السّاعة بشيراً ونذيراً، وداعياً إلى الله بإذنه وسراجاً منيراً، اللهمّ صلِّ وسلِّم وبارك عليه، وعلى آله وأصحابه، ومن سلكَ سبيلَهُ واهتدى بهديه إلى يوم الدِّين، أمّا بعدُ: قال الله سبحانه وتعالى:(قُلْ إِنَّ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ). (١)

حضار گرامی و برادران ارجمند!

السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

الله جل جلاله بر اساس حکمت بالغه خویش، شب و روز را پدید می‌آورد و گردش زمان و روزگار را پیوسته دگرگون می‌سازد. گاه بندگان خویش را با انواع دشواری‌ها و ناگواری‌ها می‌آزماید تا آشکار گردد که آیا در برابر سختی‌ها و مصایب شکیبایی و بردباری پیشه می‌کنند یا خیر.

و گاهی الله تعالی بندگان خود را با احسان و نیکویی مورد آزمایش قرار می‌دهد تا معلوم شود که آیا در برابر این نعمت‌ها سپاسگزار و شکرگزارند یا راه ناسپاسی را در پیش می‌گیرند.

حاضرین و شنوندگان گرامی!

در شب‌ها و روزهای سرد و طاقت‌فرسای زمستان، بر هر انسان لازم است که خویشتن را از گزند سرما محفوظ نگه دارد، لباس گرم بپوشد و برای کودکان خود نیز لباس مناسب و گرم فراهم سازد؛ زیرا حفاظت از جان و سلامت خویش، از جمله مسئولیت‌های ضروری هر انسان است.

حافظ ابن رجب رحمه الله می‌فرماید:«وأما من يجد البرد وهم عامة الخلق فإنه يشرع لهم دفع أذاه بما يدفعه من لباس وغيره) (٢)

ترجمه :کسانی که احساس سرما می‌کنند و این حالت عموم مردم است از نظر شرع مجاز و مشروع است که با پوشیدن لباس و استفاده از سایر وسایل مناسب، خود را از زیان و آسیب سرما مصون نگه دارند.

١-سبأ:(٣٩)

٢- لطائف المعارف لابن رجب (ص: ٣٣٠)

الله تعالی این نعمت بزرگ را نیز بر بندگان خویش ارزانی داشته است که از پشم، پوست و موی حیوانات، وسایل گرمایشی و دیگر منافع مورد نیاز آنان را فراهم ساخته است. الله تعالی می‌فرماید:(وَالْأَنْعَامَ خَلَقَهَا لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ وَمَنَافِعُ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ). (۳)

ترجمه:چهارپایان را برای شما آفریده است در آنها برای شما وسیله گرم شدن وفایده های دیگر است واز آنها گوشت وچربی آنهارا میخورید.همچنان الله تعالی در آیه مبارکه دیگری می‌فرماید:(وَمِنْ أَصْوَافِهَا وَأَوْبَارِهَا وَأَشْعَارِهَا أَثَاثًا وَمَتَاعًا إِلَى حِينٍ). (٤)

ترجمه: واز پشم گوسفند وموی شتر وبز وسائل منزل وموجبات رفاه شما را آماده کرده است تا مدت معین از آنها استفاده کنید.

همچنین، از نظر شرعی بر هر انسانی لازم است خویشتن را از عواملی که موجب آسیب، زیان و حتی هلاکت او می‌گردند، محافظت نماید.اما آن عده از انســان‌ها چه کنند که توانایی خرید لباس گرم را ندارند، نیازمند و محتاج‌اند و یا از نعمت سرپرســت محروم هستند؟!

در افغانستان، معمولاً با فرارسیدن ماه عقرب، فصل سرما و یخبندان زمستان آغاز می‌گردد. در همسایگی ما و شما خانواده‌هایی زندگی می‌کنند که بی‌سرپرست و نیازمند اند؛ نه لباس گرم و مناسبی برای مقابله با سرمای طاقت‌فرسای زمستان در اختیار دارند و نه مواد سوخت برای گرم‌ساختن خانه‌های خود. آنان با دشواری‌ها و رنج‌های فراوان دست‌وپنجه نرم می‌کنند و در معرض آزمایش‌های سخت و طاقت‌فرسای زندگی قرار دارند.

ما و شما در محله‌ها و مناطق خود خانواده‌هایی را نیز می‌شناسیم که سرپرست خانواده را از دست داده‌اند؛ برخی از سرپرستان این خانواده‌ها در راه آزادی افغانستان به شـهادت رسـیده‌اند، برخی به مرگ طبیعی وفات یافته‌اند و عده‌ای نیز ناپدید شـده‌اند. این خانواده‌ها کســی را ندارند که در روزهای سرد و برفی زمســتان برای‌شــان لباس گرم تهیه کنند و یا وســایل و امکانات لازم برای گرم‌ساختن خانه‌های‌شان را فراهم سازند.

بنابراین، بر افراد توانمند و ثروتمند لازم است که در فصل زمستان دست نیازمندان و خانواده‌های بی‌سرپرستی را بگیرند که به یاری و کمک دیگران نیازمند اند؛ هرچند این کمک اندک و ناچیز باشد.بی‌تردید، کمک و دستگیری از فقرا، مساکین و نیازمندان فضیلت بسیار بزرگ و پاداش عظیمی نزد الله تعالی دارد؛ اما ارزش و فضیلت این عمل نیک در شرایط دشوار و روزگار تنگنا به آنان کمک صورت گیرد، به مراتب بیشتر و پاداش آن افزون‌تر خواهد بود.

چنان‌که الله تعالی می‌فرماید:(أَوْ إِطْعَامٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ) (٥)

ترجمه:یا طعام دادن در روز گرسنگی است.

مفهوم این آیه مبارکه چنین است که یکی از اعمالی که انسان را از سختی‌ها و دشواری‌های روز قیامت نجات می‌بخشد و خشنودی و رضایت الله تعالی را نصیب او می‌سازد، غذا دادن به گرسنگان و دستگیری از نیازمندان در روزگار گرسنگی و قحطی است؛ خواه این گرسنگی در اثر خشکسالی، افزایش بهای مواد غذایی، شرایط نامساعد جوی و یا هر عامل دیگری به وجود آمده باشد.

همین حکم در مورد برآورده‌ساختن نیازهای افراد محتاج و خانواده‌های بی‌سرپرست و دستگیری از آنان نیز صدق می‌کند.

شخصیتی که همواره به یاری فقرا می‌شتافت، با نیازمندان همدردی می‌کرد، سرپرستی بی‌سرپرستان را بر عهده می‌گرفت و در میان نیکوکاران و دستگیری کنندگان محتاجان، پیشگام و سرآمد همگان بود، کسی جز رسول الله محمد بن عبدالله ﷺ نبود.

رسول الله ﷺدر میان تمام انسان‌ها، از همه سخاوتمندتر و کریم‌تر بود.

۳-النحل:(۵)

٤- النحل:(۸۰)

٥-البلد:(۱۴)

در سراسر جهان، نه برای سخاوت آن حضرت نظیری وجود دارد، نه برای کرم و بزرگواری‌اش همانندی یافت می‌شود و نه برای احسان و نیکوکاری‌اش نمونه‌ای می‌توان سراغ گرفت؛ و هرگز نیز چنین نمونه‌ای پدید نخواهد آمد.

رسول الله ﷺهمواره در رفع نیازهای فقرا و نیازمندان می کوشید، مشکلات آنان را برطرف می‌ساخت و برای رهایی‌شان از تنگناهای اقتصادی تلاش می کرد.

آن حضرت چنان به یاری و دستگیری آنان می‌شتافت که بسیاری از افراد ثروتمند و سخاوتمند جامعه، از انجام چنین کمک‌ها ناتوان بودند.رسول الله ﷺباور و یقین راسخ داشت که تمام گنجینه‌ها و خزاین در اختیار الله تعالی است و هرکس از نظر مالی به نیازمندان و خانواده‌های بی‌سرپرست کمک و دستگیری نماید، الله تعالی از خزاین بی‌پایان خویش، مال و دارایی بیشتری به او عطا خواهد کرد.الله تعالی می‌فرماید:(وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ) (٦).

ترجمه: وشما را چه شده است که در راه الله انفاق نمی کنید حال آنکه میراث آسمانها وزمین برای او است.الله تعالی وعده فرموده است که هرکس در راه او مالی را انفاق کند، الله تعالی در عوض آن، مال دیگری به او عطا خواهد کرد و دارایی او به انفاق و دستگیری از نیازمندان کاهش نمی‌یابد.الله تعالی می‌فرماید:(وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ) (٧)

ترجمه: وهر چه را انفاق کنید الله عوضش را میدهد واو بهترین روزی دهندگان است.

همچنان رسول الله ﷺمی‌فرماید:«مَا مِنْ يَوْمٍ يُصْبِحُ الْعِبَادُ فِيهِ إِلَّا مَلَكَانِ يَنْزِلَانِ فَيَقُولُ أَحَدُهُمَا اللَّهُمَّ أَعْطِ مُنْفِقًا خَلَفًا وَيَقُولُ الْآخَرُ اللَّهُمَّ أَعْطِ مُمْسِكًا تَلَفًا) (٨)

ترجمه :هیچ روزی نیست که بندگان صبح کنند، مگر این‌که دو فرشته فرود می‌آیند؛ یکی از آن دو می‌گوید: پروردگارا! به کسی که در راه تو انفاق می‌کند، عوض و جایگزین عطا فرما؛ و فرشته دیگر می‌گوید: پروردگارا! کسی را که از انفاق و بخشش خودداری می‌کند، گرفتار زیان و تباهی گردان.

همچنین در حدیث قدسی دیگری چنین آمده است:عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:« قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنْفِقْ أُنْفِقْ عَلَيْكَ) (٩)

ترجمه :از حضرت ابوهریره رضي الله عنه روایت است که رسول الله ﷺفرمودند: الله تعالی فرموده است: انفاق کن تا من نیز بر تو انفاق کنم.در روایت صحیح مسلم چنین آمده است:« إِنَّ اللَّهَ قَالَ لِي أَنْفِقْ أُنْفِقْ عَلَيْكَ »

ترجمه :بی‌گمان، الله تعالی به من فرموده است: انفاق کن، من نیز بر تو انفاق خواهم کرد.

رسول الله ﷺبه مؤذن خویش، حضرت بلال رضی الله عنه، فرمودند:«أَنْفِقْ يَا بِلَالُ، وَلَا تَخْشَ مِنْ ذِي الْعَرْشِ إِقْلَالًا»(١٠)

ترجمه : ای بلال! در راه الله انفاق کن و از جانب پروردگار عرش، الله تعالی، از فقر و تنگدستی بیم و هراس نداشته باش.

رسول الله صلی الله علیه وسلم، هم پیش از بعثت شان و هم پس از آن، و همچنان پیش از هجرت، همواره پناهگاه و مرجع رسیدگی به امور فقرا، بیوه‌زنان، بی‌سرپرستان، یتیمان، ناتوانان و مستمندان بودند.ام‌المؤمنین حضرت خدیجه رضی الله عنها، هنگامی که در وصف اخلاق نیکو و رفتار پسندیده رسول الله ﷺسخن می‌گفتند، چنین فرمودند:«كَلَّا وَاللَّهِ مَا يُخْزِيكَ اللَّهُ أَبَدًا، إِنَّكَ لَتَصِلُ الرَّحِمَ، وَتَحْمِلُ الْكَلَّ، وَتَكْسِبُ الْمَعْدُومَ، وَتَقْرِي الضَّيْفَ، وَتُعِينُ عَلَى نَوَائِبِ الْحَقِّ) (١١)

٦-الحدید:(١٠)

٧-سبأ:(٣٩)

٨-متفق علیه

٩- صحيح البخاري ت (١١ /٣٦٢)، صحيح مسلم (٣ /٧٧)

١٠- مسند البزار (٤/ ٢٠٤). قال المنذری: رواه البزار بإسناد حسن. الترغيب والترهيب (٢/ ٢٧)

١١- صحيح البخاري ت (١/ ٣)، صحيح مسلم (١/ ٩٧)

ترجمه :هرگز چنین نیست! به الله سوگند، الله تعالی هرگز تو را خوار و رسوا نخواهد ساخت؛ زیرا تو با خویشاوندانت صلهٔ رحم به‌جا می‌آوری، بار سنگین زندگی ناتوانان و درماندگان را بر دوش می‌گیری، به افراد فقیر و نیازمند کمک می‌کنی، از مهمانان پذیرایی می‌نمایی و در دشواری‌ها و حوادث ناگوار، در راه حق به یاری مردم می‌شتابی.

همچنین، ابوطالب، کاکای رسول الله صلی الله علیه وسلم، در قصیده مشهور خود که آن را در پاسخ به دشمنی‌ها و مخالفت‌های قریش سروده بود، برخی از ویژگی‌های برجسته رسول الله ﷺرا چنین بیان کرده است:(وَأَبْيَضَ يُسْتَسْقَى الْغَمَامُ بِوَجْهِهِ * ثِمَالُ الْيَتَامَى عِصْمَةٌ لِلْأَرَامِلِ) (١٢)

ترجمه :محمد ﷺشخصیتی نورانی، پاک‌سرشت و والا مقام است که به برکت روی مبارکش از ابرها طلب باران می‌شود؛ او پناهگاه یتیمان و تکیه‌گاه بیوه‌زنان است و نیازهای آنان را برآورده می‌سازد.رسول الله ﷺدر برابر نیازمندان، محتاجان و بی‌سرپرستان، از باد روان نیزمهربان‌تر و بخشنده‌تر بودند. در حدیث شریف چنین آمده است:حضرت انس بن مالک رضی الله عنه روایت می‌کند که:«كَانَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- أَجْوَدَ بِالْخَيْرِ مِنَ الرِّيحِ الْمُرْسَلَةِ).(١٣)

ترجمه :رسول الله ﷺدر رساندن خیر و نیکی، از باد وزان نیز سخاوتمندتر و بخشنده‌تر بودند.

حضرت عبدالله بن ابی اوفی رضی الله عنه درباره سخاوت رسول الله ﷺو رسیدگی آن حضرت به نیازهای محتاجان چنین می‌فرماید:« كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُكْثِرُ الذِّكْرَ وَيُقِلُّ اللَّغْوَ وَيُطِيلُ الصَّلاَةَ وَيُقَصِّرُ الْخُطْبَةَ وَلاَ يَأْنَفُ أَنْ يَمْشِيَ مَعَ الأَرْمَلَةِ وَالْمِسْكِينِ فَيَقْضِيَ لَهُ الْحَاجَةَ) (١٤).

ترجمه :رسول الله ﷺذکر الله تعالی را بسیار میکردند، سخنان بیهوده و بی‌فایده را کم می‌گفتند، نماز را طولانی ادا می‌کردند و خطبه را کوتاه می‌خواندند. هرگز از این‌که همراه یک زن بیوه یا شخصی مسکین و نیازمند راه بروند و برای برآورده‌ساختن نیاز او اقدام کنند، احساس شرم و تکبر نمی‌کردند و از این کار روی‌گردان نمی‌شدند.بنابراین، بر ما مسلمانان لازم است که از اخلاق و سیرت پیامبر خویش پیروی کنیم، به یاری نیازمندان و خانواده‌های بی‌سرپرست بشتابیم و دستگیری از آنان را وظیفه و مسئولیت ایمانی خود بدانیم.در اسلام، کمک و دستگیری از افراد بی‌سرپرست و نیازمند، از فضیلت و پاداش بسیار بزرگی برخوردار است. دین مقدس اسلام در این زمینه، مردم را به‌شدت تشویق و ترغیب نموده.

رسول الله ﷺمی‌فرمایند:«السَّاعِي عَلَى الأَرْمَلَةِ وَالْمِسْكِينِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، أَوِ الْقَائِمِ اللَّيْلَ الصَّائِمِ النَّهَارَ) (١٥).

ترجمه :کسی که برای رسیدگی به امور و برآورده‌ساختن نیازهای زن بیوه و شخص مسکین و نیازمند تلاش و کوشش می‌کند، مانند کسی است که در راه الله تعالی جهاد می‌نماید، یا مانند کسی است که شب‌ها را به عبادت سپری می‌کند و روزها را روزه می‌گیرد.

این حدیث شریف، بشارت بزرگ و نوید ارزشمندی برای آن دسته از افراد توانمند و ثروتمندی است که در فصل زمستان، برای فراهم‌ساختن مواد غذایی، لباس گرم، مواد سوختی و سایر نیازهای اساسی زندگی بیوه‌زنان بی‌سرپرست، یتیمان و مسکینان، آستین همت بالا می‌زنند و برای دستگیری از آنان اقدام می‌کنند. چنین افرادی می‌توانند امیدوار باشند که مشمول این بشارت عظیم نبوی قرار گیرند.

١٢- صحيح البخاري ت (٢ /٤٢٣)

١٣- صحيح مسلم (٧/ ٧٣)

١٤- سنن النسائي (٣/ ١٠٨)

١٥- صحيح البخاري ت (١٣/ ٣٨٥)، صحيح مسلم (٨/ ٢٢١)

نکته‌ای که در این‌جا شایان توجه است، این است که اسلام تنها به عبادت‌های فردی و دینداری شخصی انسان‌ها بسنده نمی‌کند، بلکه برای خدمت به بندگان الله تعالی، رسیدگی به نیازهای مردم و تلاش در جهت حل مشکلات آنان نیز اجر و پاداشی بس عظیم و جایگاهی والا در نظر گرفته است.

وظیفه و مسئولیت مردم، مسئولین وسرپرستان:

همچنین بر انسان واجب است ازکسانی که الله تعالی آنان را تحت مسئولیت و سرپرستی او قرار داده است، مراقبت و نگهداری کند؛ خواه این مسئولیت عمومی باشد و خواه خصوصی.بنابراین، باید از وضعیت آنان آگاهی داشته باشد، از چیزهایی که سبب آسیب و زیان‌شان می‌شود، محافظت‌شان کند و از طریق کمک‌های مادی و معنوی، از آنان حمایت نماید.در روایتی آمده است:(وروى ابن المبارك عن صفوان بن عمرو عن سليم بن عامر قال: كان عمر بن الخطاب رضي الله عنه إذا حضر الشتاء تعاهدهم وكتب لهم بالوصية إن الشتاء قد حضر وهو عدو فتأهبوا له أهبته من الصوف والخفاف والجوارب واتخذوا الصوف شعارا ودثارا فإن البرد عدو سريع دخوله بعيد خروجه. (قال ابن رجب): وإنما كان يكتب عمر إلى أهل الشام لما فتحت في زمنه فكان يخشى على من بها من الصحابة وغيرهم ممن لم يكن له عهد بالبرد أن يتأذى ببرد الشام وذلك من تمام نصيحته وحسن نظره وشفقته وحياطته لرعيته رضي الله عنه) ([16])

ترجمه:عبدالله بن مبارک رحمه الله از صفوان بن عمرو و او از سلیم بن عامر روایت می‌کند که: هرگاه فصل زمستان فرامی‌رسید، حضرت عمر بن خطاب رضی الله عنه از وضعیت مردم جویا می‌شد و از احوال آنان رسیدگی می‌کرد و برای توجه و مراقبت از آنان، نامه‌هایی می‌فرستاد.

در آن نامه‌ها می‌نوشت: زمستان فرارسیده است و زمستان دشمن شماست؛ پس خود را برای آن آماده سازید. لباس‌های پشمی، کفش‌های مناسب و جوراب تهیه کنید و از پشم به‌عنوان لباس زیرین و رویین استفاده نمایید؛ زیرا سرما دشمنی است که به‌سرعت وارد بدن می‌شود، اما بیرون رفتنش زمان زیادی می‌برد.حافظ ابن رجب رحمه الله درباره این نامه‌های حضرت عمر رضی الله عنه می‌فرماید: حضرت عمر رضی الله عنه این نامه‌ها را برای مردم شام می‌نوشت؛ زیرا سرزمین شام در دوران خلافت او فتح شده بود و او بیم داشت که صحابه کرام و دیگر کسانی که در آن سرزمین زندگی می‌کردند و با سرمای شدید آشنایی نداشتند، از سرمای شام آسیب ببینند. این رفتار، بیانگر خیرخواهی کامل حضرت عمر رضی الله عنه نسبت به رعیت، تدبیر نیکو، مهربانی و توجه ویژه او به وضعیت مردم تحت سرپرستی‌اش بود.

واقعه دستگیری ورسیدگی حضرت عمر فاروق رضی الله عنه به بیوه‌زنان و افراد بی‌سرپرست:

قال طلحة بن عبدالله خرج عمر ليلة في سواد الليل فدخل بيتا فلما اصبحت ذهبت الى ذلك البيت فاذا عجوز عمياء مقعدة فقلت لها ما بال هذا الرجل ياتيكي فقالت انه يتعاهدني مدة كذا وكذا ياتيني بما يصلحني ويخرج عني الاذى فقلت لنفسي ثكلتك امك يا طلحة اعثرات عمر تتبع؟). ([17])حضرت عمر رضی الله عنه همواره از وضعیت زنان بیوه و نیازمند رسیدگی می‌کرد و شب‌ها برای آنان آب می‌رساند و نیازهای‌شان را برآورده می‌ساخت.

ترجمه:حضرت طلحه رضی الله عنه شبی مشاهده کرد که حضرت عمر رضی الله عنه وارد خانه‌ای شد، سپس از آن بیرون آمد و به خانه دیگری رفت. هنگامی که صبح شد، حضرت طلحه رضی الله عنه به همان خانه رفت. در آنجا پیرزنی نابینا و زمین‌گیر را یافت.

---

[16] - لطائف المعارف لابن رجب (ص: ۳۳۰)

[17] - البداية والنهاية (۷/ ۱۳۵)

از او پرسید: این مردی که هر شب نزد تو می‌آید، چه کاری انجام می‌دهد؟پیرزن پاسخ داد: این مرد از مدت‌ها پیش به امور من رسیدگی می‌کند؛ نیازهای زندگی‌ام را برایم فراهم می‌سازد و چیزهایی را که موجب رنج و آزارم می‌شود، از من دور می‌کند.حضرت طلحه رضـی الله عنه پس از شـنیدن این سـخن با خود گفت: ای طلحه! مادرت به عزایت بنشـیند! آیا در پی یافتن لغزش‌ها و کاستی‌های عمر هستی؟! یعنی چرا حتی از این خدمات پنهانی و نیکوکارانه او نیز آگاهی نداشتی؟!

واقعه یک وزیر دلسوز و مهربان:

واقعة الوزير محمد بن حسين بن عبد الله رحمه الله :وعرضت عليه رقعة من بعض الصالحين يذكر فيها أن إمرأة معها أربعة أطفال أيتام وهم عراة جياع فقال للرجل أمض الان إليهم واحمل معك ما يصلحهم ثم خلع أثوبه فقال والله لا لبستها ولا دفئت حتى تعود وتخبرني أنك كسوتهم وأشبعتهم فمضى وعاد فأخبره،وبقي يرعد من البرد). (١٨)

ترجمه:روایت شده است که نامه‌ای از سوی یکی از مردان صالح به وزیر، محمد بن حسین بن عبدالله رحمه الله، رسید. در آن نامه نوشته شده بود که زنی چهار کودک یتیم دارد که برهنه و گرسنه‌اند و از امکانات اولیه زندگی محروم می‌باشند.

وزیر فوراً شخصی را نزد آنان فرستاد و دستور داد که آنچه برای رفع نیازهای‌شان لازم است، با خود ببرد و برای آنان فراهم سازد.

سپس لباس‌های خود را از تن بیرون کرد و سوگند یاد نمود که تا آن شخص بازنگردد و به او خبر ندهد که کودکان را لباس پوشانده و سیر کرده است، نه لباس‌هایش را دوباره خواهد پوشید و نه خود را گرم خواهد ساخت.

آن شـخص رفت و پس از بازگشـت، به وزیر خبر داد که کودکان لباس پوشـیده و غذا خورده‌اند؛ در حالی که وزیر از شـدت سرما همچنان می‌لرزید.

واقعه سخاوت و خدمت‌رسانی ابو علی الحاجی رحمه الله:

ذهبی رحمه الله درباره ابو علی الحاجی رحمه الله چنین نوشته است:الرئيس أبو علي الحاجي، شيخ الاسلام المحمود بالخصال السنية، عم الآفاق بخيره وبره، وكان في شبابه تاجرا، ثم عظم حتى كان من المخاطبين من مجالس السلاطين، لم يستغنوا عن رأيه، فرغب إلى الخيرات، وأناب إلى التقوى، وبنى المساجد والرباطات وجامع مرو الروذ، يكسو في الشتاء نحوا من ألف نفس، وسعى في إبطال الاعشـار عن بلده، ورفع الوظائف عن القرى، واسـتدعى صـدقة عامة على أهل البلد غنيهم وفقيرهم، فتدفع إلى كل واحد خمسـة دراهم، وتم ذلك بعده، وكان ذا تهجد وصيام واجتهاد). (١٩)

امام ابو علی الحاجی رحمه الله از شخصیت‌های مشهور اسلام و عالمی برخوردار از اخلاق نیکو بود که خیر و احسانش به مناطق و سرزمین‌های بسیاری می‌رسید.او در دوران جوانی به تجارت اشتغال داشت؛ سپس مقام و جایگاهش چنان بلند شد که در مجالس پادشاهان از کسانی بود که با آنان مشورت می‌شد و پادشاهان از رأی و نظر او بی‌نیاز نبودند.با این همه، او به کارهای خیر روی آورد و به سوی تقوا و پرهیزگاری بازگشت. مسجدها، رباط‌ها و مسجد جامع مروالرود را بنا کرد.

او رحمه الله هر سال در فصل زمستان به حدود هزار نفر لباس می‌داد.

همچنین تلاش کرد تا مالیات عشر و برخی مکلفیت‌های مالی را در منطقه خود از میان بردارد و بعضی از عوارض و مسئولیت‌های مالی را از روستاها و قریه‌ها بردارد.او همچنین دستور داد تا صدقه‌ای عمومی میان تمام مردم منطقه، اعم از ثروتمندان و فقرا، توزیع شود؛ به‌گونه‌ای که به هر فرد پنج درهم داده می‌شد.این کار حتی پس از وفات او نیز ادامه یافت.او به عبادت شبانه، روزه‌داری و تلاش و کوشش در انجام اعمال نیک اهتمام ویژه‌ای داشت.

١٨- المنتظم، لابن الجوزي (٩ /٩٠)، طبقات الشافعية الكبرى ـ موافق للمطبوع (٤ /١٣٩)

١٩- سير أعلام النبلاء (١٨ /٢٦٦)

مسئولیت ثروتمندان در قبال افراد بی‌سرپرست و نیازمند در فصل زمستان:

اسلام دین رحمت، همدردی، برادری، عدالت و مسئولیت‌پذیری اجتماعی است. یکی از آموزه‌های مهم اسلام این است که افراد ثروتمند نباید تنها به فکر خود، خانواده و منافع شخصی خویش باشند، بلکه باید در برابر زندگی فقرا، یتیمان، بیوه‌زنان، کودکان بی‌سرپرست، معلولان، بیماران و سایر افراد نیازمند جامعه نیز احساس مسئولیت کنند.

به‌ویژه در فصل زمستان، که به دلیل سرمای شدید، برف، باران و هوای سرد، زندگی افراد فقیر با دشواری‌های جدی روبه‌رو می‌شود، مسئولیت ثروتمندان و افراد توانمند چندین برابر افزایش می‌یابد.

کسانی که از امکانات زندگی، خانه‌های گرم، لباس‌های مناسب، مواد غذایی، وسایل گرمایشی و دیگر نعمت‌ها برخوردارند، باید وضعیت افرادی را نیز در نظر بگیرند که در شب‌های سرد زمستان، جای مناسبی برای گرم‌شدن ندارند، لباس گرم در اختیارشان نیست، توانایی تهیه کفش و لباس زمستانی برای فرزندان خود را ندارند و حتی برای تأمین غذای روزانه خانواده‌شان نیز با مشکلات فراوان دست‌وپنجه نرم می‌کنند.
این مسئله تنها یک احساس اخلاقی نیست، بلکه بر اساس قرآن کریم و سنت نبوی، مسئولیت مهم دینی، ایمانی و اجتماعی به شمار می‌رود.
الله تعالی در قرآن کریم، ویژگی‌های نیکوکاران حقیقی و صاحبان سعادت را بیان کرده و می‌فرماید:(وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ...) (۲۰)
ترجمه: لیکن نیکو کار کسی است که به الله وروز قیامت وفرشتگان وکتابهای الله وپیامبران ایمان آورد ومال خود را در راه الله با وجود دوست داشتن آن به خویشاوندان ویتیمان ومسکینان ومسافران وگداها ودر آزاد نمودن برده ها یا قرضداران دهد.

در این آیه مبارک، الله تعالی یکی از ویژگی‌های مهم نیکوکاری حقیقی را چنین بیان فرموده است که انسان باید مال محبوب و دوست‌داشتنی خویش را در راه کمک به افراد نیازمند مصرف کند.بر اساس این آیه، انسان ثروتمند نباید تنها سرگرم افزایش دارایی، ساختن خانه‌ها، خرید موترها و بهره‌مندی از زیبایی‌ها و تجملات زندگی باشد، بلکه باید بخشی از دارایی خود را برای برآورده‌ساختن نیازهای کسانی اختصاص دهد که از ابتدایی‌ترین امکانات زندگی محروم‌اند.

.به‌ویژه در فصل زمستان، تهیه لباس، مواد غذایی، وسایل گرمایشی و سرپناه برای افراد نیازمند، از مصادیق مهم همین رهنمود قرآنی به شمار می‌رود. افراد ثروتمند باید بدانند که در اموال ثروتمندان، برای فقرا، مسکینان، نیازمندان، افراد بی‌سرپرست و سایر محتاجان نیز حقی وجود دارد. الله تعالی می‌فرماید:(وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ) (۲۱).

ترجمه:ودر اموال شان برای گدا وبینوا حقی بود.

و در جای دیگری می‌فرماید:(وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌ * لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ) (۲۲)

ترجمه:وآنانیکه در اموال شان سهم معین ومعلوم است برای گدا ومحروم.زمستان یکی از فصل‌های سال است که زندگی افراد فقیر را با خطرات و دشواری‌های فراوان روبه‌رو می‌سازد.

---

۲۰ -البقرة:(۱۷۷)
۲۱- الذاریات:(۱۹)
۲۲- المعارج:(۲۴-۲۵)

ازجمله سختی‌هایی که افراد بی‌سرپرست، فقیر و نیازمند با آن مواجه می‌شوند، تحمل سرمای شدید و مشکلات ناشی از بارندگی‌ها در فصل زمستان است.برخی افراد به دلیل نداشتن لباس گرم بیمار می‌شوند؛ برخی کودکان در شب‌های سرد زمستان، به سبب نداشتن بسترگرم و کمپل، رنج می‌برند؛ و برخی خانواده‌ها به دلیل نداشتن هیزم، زغال‌سنگ و سایر مواد سوختی، ناگزیرند سرمای طاقت‌فرسا را تحمل کنند.در چنین شرایطی، خودداری افراد توانمند از کمک به این نیازمندان، نشانه بی‌رحمی شدید و در تضاد با روح برادری اسلامی است. نجات و دستگیری از افراد بی‌سرپرست و نیازمند در فصل زمستان، مسئولیتی مهم شرعی به شمار می‌رود.

در حدیث شریف آمده است:عن بن عباس قال قال رسول الله صلی الله علیه و سلم :«ما یؤمن من بات شبعان وجاره طاو إلی جنبه) (۲۳)

ترجمه:از عبدالله بن عباس رضي الله عنه روایت است که می‌گوید: رسول الله ﷺفرمودند: کسی که خود سیر بخوابد، در حالی که همسایه‌اش در کنارش گرسنه باشد، مؤمن کامل نیست.

اگر انسانی امکانات کافی در اختیار داشته باشد و بتواند خانواده خود را از لباس گرم، مواد غذایی و وسایل گرمایشی برخوردار سازد، اما همسایه اش به دلیل سرمای شدید، توانایی محافظت از فرزندان خود را نداشته باشد، باید در مورد وضعیت او با جدیت بیندیشد و نسبت به مشکلاتش بی‌تفاوت نباشد.البته از دیدگاه فقها، هرگاه زندگی انسانی بدون کمک دیگران با خطر جدی مواجه باشد و شخص دیگری توانایی نجات او را داشته باشد، مسئولیت کمک و نجات او در برخی شرایط، مسئولیتی شخصی و الزامی می‌گردد، نه صرفاً یک صدقه و کمک اختیاری.

مسئولیت‌های عملی افراد ثروتمند در فصل زمستان:با توجه به رهنمودهای شرعی یادشده، افراد ثروتمند باید در فصل زمستان اقدامات عملی زیر را انجام دهند:

۱ -تهیه لباس‌های گرم :برای خانواده‌های فقیر، یتیمان، زنان بیوه و کودکان نیازمند، لباس‌های زمستانی، جراب‌ها، کلاه، دستکش و بوت فراهم سازند.

۲ -کمک و دستگیری در تهیه مواد سوختی :برای خانواده‌های نیازمند، هیزم، زغال‌سنگ، گاز و سایر وسایل ایمن گرمایشی فراهم کنند.

۳ -تهیه مواد غذایی :آرد، برنج، روغن، لوبیا، دال و دیگر مواد غذایی ضروری را در میان خانواده‌های فقیر توزیع نمایند.

۴ -حل مشکلات سرپناه :خانه‌های افرادی را که توانایی جلوگیری از ورود سرما را ندارند، ترمیم کنند؛ درزها و شکاف‌های کلکین‌ها، دروازه‌ها و سقف‌های خانه‌های‌شان را مسدود سازند.

۵ -تداوی بیماران :هزینه دارو، داکتر، شفاخانه و درمان عاجل بیماران نیازمند را پرداخت کنند.

٦ -حمایت از آموزش و تربیت یتیمان :هزینه‌های مکتب، کتاب، قلم، لباس و سایر نیازمندی‌های آموزشی یتیمان را تأمین نمایند.
افراد ثروتمند و یا شورای مسجد باید وضعیت سالمندان، معلولان، زنان بیوه، یتیمان و خانواده‌های بی‌سرپرست منطقه را شناسایی کنند و برای برآورده ساختن نیازهای آنان، برنامه‌ای منظم ترتیب دهند.

مسئولیت مشترک علمای جامعه، ثروتمندان و تاجران:حل مشکلات افراد نیازمند، تنها مسئولیت یک شخص نیست، بلکه مسئولیتی مشترک بر عهده اقشار مختلف جامعه می‌باشد.

۱ -مسئولیت علما :علما باید در خطبه‌های نماز جمعه، موعظه‌ها و مجالس دینی، مردم را در مورد حقوق نیازمندان، فضیلت صدقه و مسئولیت اجتماعی آگاهی دهند.

---

[۲۳]- مصنف ابن أبي شيبة (٦ /١٦٤)

۲ -مسـئولیت افراد ثروتمند :افراد ثروتمند باید بخش مناسـبی از دارایی خود را برای کمک‌های زمسـتانی اختصـاص دهند و از خانواده‌های بی‌سرپرست و نیازمند دستگیری کنند.

۳ -مسئولیت تاجران :تاجران و افراد ثروتمند بازار باید در تهیه مواد غذایی، لباس و سایر نیازمندی‌های ضروری سهم بگیرند.

۴ -مسـئولیت مؤسـسـات خیریه :مؤسـسـات خیریه باید فهرست‌های دقیق افراد نیازمند و خانواده‌های بی‌سرپرست را تهیه کنند و کمک‌ها را به‌گونه‌ای عادلانه، شفاف و منظم توزیع نمایند.

۵ -مسـئولیت بزرگان جامعه :بزرگان قریه‌ها،مناطق و محله‌ها باید درشـناسایی خانواده‌هایی که بامشکلات شدید زمستانی روبه‌رو هستند،همکاری کنند.

٦ -وظیفه حکومت و مسـئولان :مسئولان جامعه باید برای حفظ جان و سلامت افراد نیازمند، تدابیر مناسبی در زمینه کمک‌رسانی، تأمین سرپناه، ارائه خدمات صحی و برآورده ساختن نیازهای عاجل زمستانی روی دست گیرند.

بیایید در این فصل زمستان، یک حرکت منظم برای خیرخواهی و کمک‌رسانی آغاز کنیم!

- اطلاعات دقیق خانواده‌های نیازمند و بی‌سرپرست هر منطقه را جمع‌آوری کنیم.
- برای یتیمان، زنان بیوه و افراد بی‌سرپرست، صندوق ویژه‌ای ایجاد کنیم.
- لباس‌های زمستانی، کمپل، مواد غذایی و مواد سوختی فراهم سازیم.
- به نیازهای بیماران و معلولان توجه و رسیدگی کنیم.
- هنگام کمک‌رسانی، عزت و حیثیت افراد نیازمند و بی‌سرپرست را حفظ نماییم.
- سایر افراد ثروتمند را نیز به این کار بزرگ خیر دعوت کنیم.

به یاد داشـته باشـیم که ممکن اسـت یک کمک کوچک از سوی ما، زندگی کودکی را نجات دهد، مشکل خانواده یک زن بیوه را برطرف سازد، به وضعیت یک فرد بی‌سرپرست رسیدگی کند، زمینه درمان بیماری را فراهم آورد و در زندگی یک خانواده فقیر، روزنه‌ای از شادی و امید بگشاید.

اللهم صل وسلم وبارك على محمد وعلى آل محمد وسلم تسليماً كثيراً.